

<https://doi.org/10.7577/formakademisk.5287>

Karen Brønne

Førsteamanuensis (PhD)
Høgskulen i Volda
karen.brønne@hivolda.no

Else-Margrethe Lefdal

Førsteamanuensis (PhD)
OsloMet – storbyuniversitetet
lefe@oslomet.no

Laila Belinda Fauske

Professor (PhD)
OsloMet – storbyuniversitetet
lailaf@oslomet.no

Eva Lutnæs

Professor (PhD)
OsloMet – storbyuniversitetet
evalu@oslomet.no

Ingvild Digranes

Professor (PhD)
Høgskulen på Vestlandet
ingvild.digranes@hvl.no

Leder

Festskrift for Liv Merete Nielsen

Professor emerita Liv Merete Nielsens fyller 70 år i mars 2023. Nielsen har vært en betydelig støtte for enkeltpersoners karrierevei, og fungert som feltbygger over mange år. Hun har flyttet på faglige grenser, og markert Kunst og håndverksfagets samfunnsrelevans. I denne temautgaven av FormAkademisk er det mange som uttrykker taknemlighet for at Nielsen har vist vei og delt generøst av sin klokskap og faglige innsikt.

I de siste 20 årene har forskning på, og innenfor, fagfeltet didaktikk i design, kunst og håndverk fått et solid fotfeste. Nielsen har vært en pådriver i arbeidet, med teoriutvikling og forskningsbasert undervisning. I hele sitt yrkesaktive liv har Nielsen hatt nær kontakt med praksisfeltet. Hun har undervist på PPU i design, kunst og håndverk, og senere på mastergradsutdanning i fagdidaktikk, kunst og design ved Institutt for estetiske fag (EST), OsloMet. Nielsens engasjement for undervisning og læring, faglig kvalitet i et bærekraftsperspektiv, ligger forankret i mange mastergradsavhandlinger og doktorgrads-prosjekt som hun enten har hatt direkte innvirkning på, eller ved at studenter bygger videre på hennes forskning.

ARTIKLER I DETTE NUMMERET

Det nordiske kontaktnettet har vært en avgjørende faglig plattform for Nielsen. Der møter hun fagfeller som deler interessen for god undervisningspraksis og kvalitet i grunnskolens sløyd/bild/kunst- og håndverksfag. Den første artikkelen i jubileumsnummeret representerer nettopp et nordisk perspektiv.

Gjennom professor **Mia Purko-Hudd** og universitetslektor **Juha Hartviks** artikkel *Pedagogisk sløyd i post-pandemitid. Från påtvingad förändring till möjlig utveckling* får vi et forskningsbasert innblikk i distanseundervisning og læring i den finske skolen under Covid-19 pandemien. I denne perioden endres læringsmiljøet, og elever mister tidvis tilgang til formålstenlige og velutrustede verksted. Artikkelen bygger videre på empiri fra en annen studie fra 2021, som ser på hvordan lærere i sløyd håndterer distanseperiodene. I denne artikkelen gjør Purko-Hudd & Hartvik en reanalyse av den tidligere studiens resultat, og antar et fremovervendt perspektiv. Analysen resulterer i fem komplementpar som åpner opp for en diskusjon om hvordan undervisning og læring i sløyd kan utvikles ut fra tiden før og under pandemien. Deres bidrag til diskusjonen sammenfattes med en modell for sløydkonteksten og sløydvirksomheten.

Det er særlig tegning og visuelt språk som kjennetegner Nielsens interesse for undervisningspraksis i Kunst og håndverk. Gjennom doktorgradsarbeidet hun utvikler fra 1996 til 2000, vises sporene fra egen utdanningsbakgrunn ved Teckningslärarinstitutet (TI) på Konstfack i Stockholm. I dette miljøet møter hun Gert Z. Nordström, daværende rektor ved TI, og ideene bak boka *Bilden, skolan och samhället* (Nordström & Romilson, 1970). En viktig støtte og faglig motivator for Nielsens doktorgradsprosjekt er Halina Dunin-Woyseth som den gang ledet PhD-programmet ved Arkitekthøgskolen i Oslo (AHO). Koblingen mellom tegnedidaktikken og arkitekturfeltet utvikler og tydeliggjør Nielsens argumentasjon omkring fagets samfunnsrelevans, og samarbeidet med Dunin-Woyseth blir avgjørende for utviklingen av forskingsfeltet designdidaktikk i årene som følger.

Videreføring av forskning innen tegnedidaktikken fortsetter da Nielsen blir doktorgradsveileder for **Nina Scott Frisch** i 2006. I den andre artikkelen av jubileumsnummeret, *Uformell tegning og formell tegneundervisning sett i lys av teori om lek*, belyser Scott Frisch tilnærminger til tegning som synliggjør professor Nielsens bidrag til visuell kompetanse i opplæringen. Frisch studerer barns tegneprosesser ut ifra et sosiokulturelt perspektiv. Kasusstudien benytter Margareta Öhman (2012; 2020) sosiokulturelle lek-teoretiske bidrag der lekens kjennetegn blir beskrevet ut ifra følgende kriterier: Stammen av leken er spontan og frivillig, morsom, krever aktivt engasjement, har ikke tydelige mål, styres av indre motivasjon og gir en følelse av kontroll. Flere av disse karakteristikkene kan kjennes igjen i barnehagebarns og skolebarns uformelle, det vil si selvinitierte og selvstyrte, tegneprosesser i lek med verktøy som blyanter, tusjer, pensler og maling. Problemstillingen som blir utforsket er formulert som følger: Hvordan kan uformell tegning forstås som lek og hvordan kan denne forståelsen være med på å støtte barn og elever i visuelt kontrollerte tegneprosesser i formell tegneundervisning? Å sammen beherske et univers i leken og å mestre de samme visuelle formuttrykkene ved modellering er en del av funnet. Modellering og mimesis blir en inngang til å kunne knytte trekk ved uformelle tegneprosesser, det Öhman kaller inspirasjon til imitasjon, til den formelle tegneundervisningsarenaen i skole og barnehage. Dette kan være en mulig motivasjon for å lære å tegne, og dermed fremme det professor Nielsen kaller Visual Literacy, det vil si visuell kompetanse til å skape og forstå bilder og tegninger.

Gjennom mange års engasjement i Landslaget Forming i Skolen (i dag Kunst og design i skolen, KDS) får Nielsen en sentral rolle i utviklingen av nytt læreplanverk for grunnskolen (1997). Hun blir også involvert i arbeidet med påfølgende læreplanverk i 2006. Det synes som erfaringene fra det fagpolitiske arbeidet gjør at Nielsen utvikler en særlig evne til å begrunne, og nå ut med argumentasjon som løfter Kunst- og håndverksfaget fra kosefag og sysselsetting, til et kunnskapsfag med samfunnsrelevans. Siden 2010 har det fagdidaktiske tidsskriftet *FORM* (utgitt av KDS) publisert den faste spalten *LMN har ordet*. Gjennom Nielsens kunnskap og fortellerglede er spalten en viktig fagpolitisk arena som når ut til lærere, og andre lesere av *FORM* både i og utenfor profesjonsfagfeltet.

I den tredje artikkelen av jubileumsnummeret er *FORM*-spalten *LMN har ordet* (Nielsen, 2010-2022) analysert. Nielsen har vært veileder for alle de tre forfatterne, **Bibbi Omtveit** og **Karen Brænne** som masterstudenter, og **Karen Brænne** og **Eva Lutnæs** som doktorgradsstipendiater. Gjennom en retorisk analyse av spalten, totalt 64 tekster forfattet av Nielsen i perioden 2010-2022, identifiseres

kampsaker og ambisjoner på grunnskolefagets vegne. Nielsens oppgjør med det isolerte, individ-sentrerte og kunnskapssvekka formingsfaget kommer tydelig frem i hennes tekster, og blir både et fag-politisk og akademisk prosjekt. Arven fra Sverige er et fundament i Nielsens arbeid for å utvikle skolefaget Kunst og håndverk til et kunnskapsfag med samfunnsrelevans. Gjennom tre topoi, 1) Visuell kompetanse for medvirkning, 2) Skape og kreve bærekraftige løsninger og 3) Håndverkskompetanse som grunnlag for yrkesfaglig utdanning og hverdagsliv, synliggjøres nyanser og vinklinger som Nielsen aktiverer når hun forklarer grunnskolefagets bidrag til samfunnet. Artikkelen har tittelen *Et kunnskaps-fag med samfunnsrelevans. Retorisk analyse av professor Nielsens faste spalte i tidsskriftet Form*.

De tre artiklene i dette temanummeret representerer på ulike måter Nielsens brede engasjement, forskning og faglige kontaktnett. I dette nettverket er det mange som har ønsket å bidra med en hilsen, i anledning Nielsens 70-års dag. Temanummeret inkluderer derfor også en rekke personlige hilsener fra både nasjonale og internasjonale forskere, kollegaer og tidligere studenter. Samlet er artikler og hilsener ment å gi et bilde på hvor mye Nielsen har betydd for både folk og fagfelt.

Volda, Oslo, Bergen, 23. mars 2023

Karen Brænne, Else-Margrethe Lefdal, Laila Belinda Fauske, Eva Lutnæs, Ingvild Digranes

Temareaksjonen

REFERANSER

- Lutnæs, E., Brænne, K., Omtveit, B. (2023). Et kunnskapsfag med samfunnsrelevans. Retorisk analyse av professor Nielsens faste spalte i tidsskriftet *Form*. *FormAkademisk*, 16(3).
<https://doi.org/10.7577/formakademisk.5089>
- Nielsen, L. M. (2010-2022). LMN har ordet. *FORM*.
- Nordström, G. Z., & Romilson, C. (1970). *Bilden, skolan och samhället*. Bokförlaget Aldus/Bonniers.
- Purko-Hudd, M. & Hartvik, J. (2023). Pedagogisk slöjd i post-pandemitid. Från påtvingad förändring till möjlig utveckling. *FormAkademisk*, 16(3). <https://doi.org/10.7577/formakademisk.5088>
- Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk forum.
- Öhman, M. (2020). *Vern om barns lekestyrke*. Pedagogisk forum.
- Frisch, N. S. (2023). Uformell tegning og formell tegneundervisning sett i lys av teori om lek. *FormAkademisk*, 16(3). <https://doi.org/10.7577/formakademisk.5174>